



JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Josefine Bergman Larsson

Lagligt men omöjligt? Sexarbetarnas paradox

- en kritisk analys av de juridiska förutsättningarna för sexarbetare i Sverige

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Christina Moëll

Termin: HT20

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Avgränsningar	7
1.4 Metod	8
1.5 Material och forskningsläge	8
1.6 Disposition	10
1.7 Begreppet <i>sexarbete</i>	11
1.7.1 Begreppets framväxt	12
2 LAGSTIFTNING I SVERIGE	13
2.1 Förutsättningar för att bedriva verksamheten	13
2.1.1 Bolagsform	14
2.1.1.1 Juridisk person	14
2.1.1.2 Fysisk person	14
2.1.2 Koppleri och främjande av verksamheten	15
2.1.2.1 Juridisk person och koppleri	16
2.1.2.2 Fysisk person och koppleri	17
2.1.3 Slutkommentar bolagsform	18
2.2 Relevant skatterättslig lagstiftning	18
2.2.1 F-skattsedel	19
2.2.2 Beskattning av inkomst för enskild näringsidkare	20
2.2.3 Dubbelmoral i lagstiftningen	21
2.2.4 Slutkommentar skatterättsliga läget	21
2.3 Socialförsäkringsrätt	21
3 LAGSTIFTNING I PRAKTIKEN	25
3.1 Ståndpunkter inom området	26
3.1.1 Partipolitiska förslag	26
3.1.1.1 Kristdemokraterna	26
3.1.1.2 Centerpartiet	27
3.1.1.3 Vänsterpartiet	27

3.1.1.4	Kommentarer	27
3.1.2	Andra länders syn	28
3.1.2.1	Kommentarer	29
4	ANALYS OCH DISKUSSION	31
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	34
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	36

Summary

Sex work occurs in all cultures and societies. Nevertheless, this area has proved almost impossible to integrate into a countries' legislation in an unproblematic way. Convergent legislation between different areas is fundamental for the functioning of a country's legal system. The sex trade is a political, moral and ideological subject, which entails complications when legislative work on the subject is to take place.

The introduction of a ban on the purchase, but not sale, of sexual services in Sweden in 1999 was the basis for what is today called the Swedish model in legislation on the sex trade. The purpose is to focus on criminalizing purchases, ie limiting demand, while the sale of sexual services has remained legal. It is well known that different areas of law deal with problems that may affect the same situation. This is highlighted through the ban on purchase of sexual services presented in the Swedish Penal Code, 6 chap. 11 §. It is mainly in criminal law and human rights law that the issue is discussed, while other areas have been neglected.

The essay clarifies that there is a lack of a conformity in the interpretation of the legal status of sex workers in Sweden. By examining the relevant legal work, the essay has clarified that it is necessary to acknowledge the underlying values, which has led to an unclear legal situation. Through a review of legislation in association, tax and social insurance law in relation to the ban on the purchase of sexual services and sex workers, the work has analyzed the legal situation.

For a sex worker to be able to conduct their business legally it is required that they work alone as a sole proprietor. This does not match well with politicians view of sex workers as victims. This means that these vulnerable people are not allowed to seek help and great independence is required of them. This is because everyone who promotes the business risks being

convicted of a procurement offence. This also includes the problem of obtaining legal status as a tax paying entity, a requirement for conducting business, which had proved difficult for sex workers. This situation leads to uncertainty about the possibility of benefiting from the work-based social insurance benefits that exist in Sweden.

Sammanfattning

Sexhandel förekommer i alla kulturer och samhällen. Trots det har detta område visat sig vara nästintill omöjligt att på ett oproblematiskt vis integrera i länders lagstiftning. En konvergent lagstiftning mellan olika områden är grundläggande för att ett lands rättssystem ska fungera. Sexhandeln är ett politiskt, moraliskt och ideologiskt ämne vilket medför komplikationer när lagstiftningsarbete kring ämnet ska ske.

Införandet av ett förbud mot köp, men inte försäljning, av sexuella tjänster i Sverige år 1999 var grunden till det som idag kallas den svenska modellen inom lagstiftning kring sexhandeln. Syftet är att fokusera på en kriminalisering av köp, alltså begränsa efterfrågan, medan försäljning av sexuella tjänster förblivit lagligt. Att olika rättsområden hanterar problem som kan beröra samma situation är välkänt. Det visar sig i förbudet mot köp av sexuella tjänster i 6 kap. 11 § BrB. Det är främst inom straffrätt och mänskliga rättigheter som frågan diskuteras medan andra områden har negligerats.

Uppsatsen klarlägger att det brister i en konform tolkning av sexarbetares rättsliga ställning i Sverige. Av det juridiska arbetet som granskats visar det sig vara omöjligt att bortse från de bakomliggande värderingarna vilket leder till ett oklart rättsläge. Genom en granskning av lagstiftning inom associations-, skatte- och socialförsäkringsrätten i relation till förbudet mot köp av sexuella tjänster och sexarbetare har arbetet analyserat rättsläget.

Det krävs för att en sexarbetare ska kunna bedriva näringsverksamhet lagligt att denne arbetar ensam som enskild näringsidkare. Det stämmer inte väl överens med offersynen som politiker satt på sexarbetare. Det innebär att dessa utsatta människor inte får söka hjälp och av dem krävs stor självständighet. Detta eftersom alla som främjar verksamheten riskerar att dömas för koppleri. Därtill ingår problematiken kring tillhandahållande av

F-skattsedel vilket har visat sig vara svårt för sexarbetare. Den situationen leder till osäkerhet kring möjligheten att dra nytta av de arbetsbaserade socialförsäkringsförmånerna som finns i Sverige.

Förkortningar

Förkortning	Förklaring
BFL	Bokföringslagen (1999:1078)
BrB	Brottsbalk (1962:700)
F-skatt	Företagsskatt
F-skattsedel	Företagsskattsedel
IL	Inkomstskattelag (1999:1229)
KonkL	Konkurslag (1987:672)
LVM	Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
ML	Mervärdesskattelag (1994:200)
SAL	Socialavgiftslag (2000:980)
SBL	Skattebrottslagen (1971:69)
SFL	Skatteförfarandelag (2011:1244)
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I decennier har lagstiftare, politiker och andra samhällsaktörer diskuterat hur staten ska förhålla sig till sexhandel och trots ökad kodifiering är det fortfarande ett ofta debatterat och polariserande område såväl i Sverige som resten av världen. Konsensus kring att sexhandel är ett dilemma kan anses finnas runt om i världen, men hur olika stater hanterat detta skiljer sig åt.

I Sverige infördes den 1 januari 1999 ett förbud mot köp av sexuella tjänster¹. Landet blev då det första i världen att kriminalisera köp, men inte försäljning, av sexuella tjänster^{2,3}. När denna lag tillkom var det med ett tydligt fokus på efterfrågan av köp av sexuella tjänster. Lagen har också, enligt regeringen, ett jämställdhetsperspektiv.⁴ Regeringen framhåller att frågan om att bekämpa sexhandel är högt prioriterad för dem; detta på grund av den tydliga och oundvikliga kopplingen till människohandel.⁵ De menar att syftet med att kriminalisera sexköp också är att motverka andra typer av kriminalitet och samhällsproblem.⁶

Genom *den svenska metoden*⁷, är försäljning av sexuella tjänster inte kriminaliserat. RÅ 82 1:20 fastslog att den som ägnar sig åt sexarbete bedriver verksamhet^{8,9}. Som andra verksamhetsdrivande personer ska sexarbetare betala skatt på sina förvärvade inkomster. Det ter sig dock problematiskt då många angränsande områden är kriminaliserade, och det

¹ 6 kap. 11 § BrB.

² Vilket lett till att den typen av kriminalisering kring sexköp kallas den svenska modellen.

³ Regeringskansliet, ”Den svenska sexköpslagen har varit framgångsrik”.

⁴ SOU 2010:49, s. 15.

⁵ Regeringskansliet, ”Den svenska sexköpslagen har varit framgångsrik”.

⁶ Ibid.

⁷ Alltså att enbart kriminalisera köp av sexuella tjänster.

⁸ Då var inkomstslaget benämnt ”rörelse”.

⁹ RÅ 82 1:20 s. 4.

finns därför en diskrepans i teorin och praktiken för det associations- och skatterättsliga läget för sexarbetare.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att utreda förutsättningarna för att bedriva sexarbete i lagliga former. Fokus har lagts på att undersöka vad som gäller inom det skatterättsliga området för sexarbetare. Genom att undersöka de regelverk och praxis som finns kommer uppsatsen klargöra förutsättningarna som finns för inkomstbeskattning inom detta område. Vidare har uppsatsen som ändamål att granska de följder som associations- och skattelagstiftningen medför på andra rättsområden, främst socialförsäkringsrätten. Genom en presentation och granskning av relevant lagstiftning samt diskussion kring politiska åsikter i debatt avses följande frågor besvaras:

1. Vilka är förutsättningarna för att sexarbetare ska kunna bedriva sin verksamhet lagligt och beskattas på denna inkomst?
 - a. Vilka hinder finns för att göra detta legalt och korrekt då motprestationen är olaglig?
2. Vilka konsekvenser har den unika situationen för sexarbetares möjligheter att få tillgång till förmåner som utfaller av att bedriva laglig verksamhet och betala skatt?

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen tar sikte på området sexarbete vilket är ett brett och dynamiskt område som kan ses ur många olika perspektiv. På grund av arbetets omfattning krävs dock att vissa områden lämnas utanför arbetets diskussion. Uppsatsen syftar inte till att utreda sexhandel ur ett straffrättsligt perspektiv, utan ämnar undersöka det skatterättsliga och socialförsäkringsrättsliga perspektivet på området. För att hålla fokus på de skatterättsliga och socialförsäkringsrättsliga områdena går därför den här uppsatsen inte vidare in på de ofta uppmärksammade problemområden som straffrätten medför, i

större utsträckning än vad som krävs. Angränsande områden som människohandel och annan straffrätt faller därför utanför uppsatsens gränser.

Komparativa inslag finns i uppsatsen, då sexhandeln i Sverige är mycket mindre reglerad än i andra länder som i andra fall har liknande rättsordningar.¹⁰ De är inte huvudfokus i det här arbetet men det är en intressant vinkel som kan utvecklas vidare.

Det är i stor grad enbart nationell lagstiftning som ligger till grund för det här arbetet, internationella konventioner och liknande ramverk och dess tillämplighet för svensk rätt berörs inte.

1.4 Metod

Uppsatsens huvudsakliga fokus ligger på analys av svensk lagstiftning inom skatterätt och socialförsäkringsrätt och hur den kopplar till sexhandel. Genom granskning av förarbeten, utredningar och domstolspraxis har en bild skapats av hur rättsläget ligger till. För detta används en analytisk rättsdogmatisk metod, med inslag av egen kritik. Genom en granskning av rättsutvecklingen och genusperspektivet som framhävs i lagstiftningen har en undersökning av läget utifrån de nämnda perspektiven kunnat göras, som i uppsatsens slutskede sedan har bemötts med anmärkningar och kritiska påpekanden.

1.5 Material och forskningsläge

Arbetet har främst utgått från juridiskt material, så som förarbeten och lagtext, men även samhällsvetenskaplig litteratur från forskare på området har använts. Eftersom det specifika området¹¹ är så sparsamt utrett har forskning inom andra samhällsvetenskapliga ämnen också analyserats.

¹⁰ SOU 2010:49, s. 136–137.

¹¹ Det vill säga det skatterättsliga läget för sexarbetare i Sverige.

Vad gäller de juridiska källorna har de ett starkt rättskällevärde. Det viktigaste materialet har varit en offentlig utredning och propositioner som behandlar ämnet. Även lagkommentarer och rättsfall har förekommit som källor. Övriga källor, litteratur och uppsatser, har varit av varierande värde och det bör beaktas att de varierar från författare som arbetat inom området i flera årtionden till kandidatuppsatser.

Vad gäller skatterätt och socialförsäkringsrätt för sexarbetare är det ett begränsat material som finns tillgängligt. För de vidare sociala och legala frågeställningarna inom området sexarbete finns rikt med material och forskningen är omfattande. I svensk rätt har ingen utmärkt sig som särskilt inriktad på den här uppsatsens problemområden, varför arbetet breddat materialgränserna.

Sven-Axel Månsson, forskare i socialt arbete, har bidragit med en nyanserad bild av läget med sin bok *Prostitution: aktörerna, relationerna, omvärlden*. Den har gett en övergripande bild av hur läget ser ut i dagsläget i praktiken.

2010 publicerades en offentlig utredning om det svenska förbudet mot köp av sexuella tjänster.¹² Det är den enda statliga utredningen gjord sedan lagen trädde i kraft och har varit central för arbetet. Utredningen ämnade utvärdera tillämpningen mot förbud av sexuell tjänst och de effekter förbudet har fått och granskar åren 1999–2008.¹³

De huvudsakliga lagstiftningsarbeten som använts är propositioner och motioner. Propositionerna som använts i arbetet är *om ändring i brottsbalken m.m. (sexualbrotten)*¹⁴, *En ny sexualbrottslagstiftning*¹⁵, *F-*

¹² SOU 2010:49.

¹³ SOU 2010:49, s. 13.

¹⁴ Prop. 1983/84:105.

¹⁵ Prop. 2004/05:45.

*skatt åt fler*¹⁶ och *Skärpt straff för köp av sexuell tjänst*¹⁷. Motionerna är *Förbud mot prostitution*¹⁸, *Motverka människohandel, prostitution och sexköp*¹⁹ och *Stoppa sexköp och människohandel*²⁰. Däröver har en dom från Högsta Förvaltningsdomstolen²¹ använts samt en Högsta Domstolsdom²² och en Tingsrättsdom²³.

1.6 Disposition

Uppsatsen kommer lägga fokus på att behandla de skatte- och socialförsäkringsrättsliga aspekterna av området. Vidare kommer den associationsrättsliga problematiken att belysas och den arbetsrättsliga aspekten översiktligt att tas upp för att klargöra gränserna för begreppstolkningen som används i uppsatsen. Uppgiften är indelad i tre delar: (1) den svenska lagstiftningens utformning och bakgrund, (2) hur lagstiftningen fungerar i praktiken, (3) samt en diskussion, analys och kommentar av lagstiftningens syfte, motsättningar och framgång.

I uppsatsens första del redogörs för gällande rätt i Sverige och hur den framkommit för att sedan i andra delen gå vidare till den bakgrund som skapat denna rätt. Andra delen fortsätter med en redogörelse för olika perspektiv och ställningstaganden inom området samt presentation av dess verkningar i praktiken. I dessa avsnitt har vissa kommentarer gjorts som är mer subjektiva än faktabaserade för att belysa problematiken kring ämnet. I arbetets avslutning presenteras både argument för nuvarande lagstiftning samt kritik mot den. Här avses frågeställningarna besvaras samt presenteras viss kritik och alternativa tankesätt för lagstiftare och politiker.

¹⁶ Prop. 2008/09:62.

¹⁷ Prop. 2010/11:77.

¹⁸ Mot. 2005/06:Ju394.

¹⁹ Mot. 2018/19:1921.

²⁰ Mot. 2020/21:395.

²¹ RÅ 82 1:20.

²² NJA 1982 s. 198.

²³ TR B 7869-20.

1.7 Begreppet *sexarbete*

Det går inte att undvika det faktum att sexhandeln är ett politiskt, moraliskt och ideologiskt ämne. Såväl partipolitiska aktörer samt människorättsaktivister driver sina åsikter, som i många fall är väldigt spridda. Avsikten med uppsatsen är inte att driva en politisk opinion, utan utreda det rättsliga läget som det ser ut idag, men för att göra detta på ett respektfullt sätt behövs viss begreppsförklaring.

Arbetet kommer använda begreppet ”sexarbetare” för att beskriva en person som arbetar med en legitim form av förvärvsverksamhet. Det har varit svårt att hitta ett passande begrepp för att beskriva de människor som uppsatsen behandlar. Sexarbetare ses som en benämning som döljer det lidande och kränkningar som de flesta utsätts för.²⁴ Prostituerad syftar ofta till att belysa det sexuella våld som personer, främst kvinnor, utsätts för.²⁵

I Sverige används idag, med få undantag, uteslutande begreppet ”prostituerad” som beskrivande begrepp vad gäller personer som arbetar med försäljning av sexuella tjänster. Utomlands har dock begreppet sexarbetare (eng. sex worker) fått mycket större fäste.²⁶ Motvilligheten att använda begreppet prostituerad grundar sig i en av de centrala utgångspunkterna i uppsatsen. I svensk lag är det inte olagligt att arbeta med försäljning av sexuella tjänster. Utifrån en objektiv grund ska de i den bemärkelsen ses som andra inkomstagare. Genom användning av de mindre värdeladdade begreppen sexarbete och sexarbetare kan fokus stanna vid de associationsrättsliga och försäkringsrättsliga delarna av området.

Begreppet sexarbetare är i sig kontroversiellt och diskussion finns kring dess legitimation av begreppet ”prostituerad”.²⁷ Det finns förståelse för de

²⁴ Månsson, *Prostitution: Aktörerna, relationerna och omvärlden*, s. 52-53.

²⁵ SOU 2010:49, s. 14.

²⁶ Månsson, *Prostitution: Aktörerna, relationerna och omvärlden*, s. 52.

²⁷ Månsson, *Prostitution: Aktörerna, relationerna och omvärlden*, s. 52.

problemområden som den kommersiella sexhandeln bär med sig, i sin exploaterande och våldsamma karaktär. Brott så som trafficking, sex med barn och våldtäkt är några av de många problem som uppstår inom området.²⁸ I Sverige är försäljning av sexuella tjänster inte straffbart, däremot är motprestationen, köp av sexuella tjänster, kriminaliserad i 6 kap 11 § BrB.

Viktigt att poängtera är att brottet i 6 kap 11 § BrB aldrig varit ett brott mot person utan är ett brott mot allmänheten. Det innebär att brottet inte utövas mot någon och personer som utsätts inte ses som brottsoffer.

1.7.1 Begreppets framväxt

Begreppet sexarbetare myntades på 1970-talet och har använts i Sverige sedan senare delen av 1990-talet.²⁹ Det syftar till att vara ett neutralt, icke-diskriminerande och inkluderande begrepp på de personer som har sex eller ägnar sig åt andra erotiska aktiviteter i kommersiellt syfte.³⁰ I praktiken används dock begreppet främst om försäljning av sexuella tjänster. Lagstiftningen på det området har varit, och är fortfarande, föremål för ihållande debatter. I den engelskspråkiga världen har begreppet, trots sitt politiska ursprung, fått en mer neutral klang med tiden. I Sverige används begreppet dock fortfarande främst av de som anser att prostituerades rättigheter bör tillgodoses bättre och att detta bör ske genom att de som arbetar med detta ges en arbetsrättslig ställning.³¹

För att försöka undvika de straffrättsliga och angränsande brottsliga områden som associeras med begreppet prostituerad används därför begreppet sexarbetare. Det är inte ett försök att förminska eller dölja de problem som finns, utan bara ett försök att visa var huvudfokusen av den här uppsatsen ligger.

²⁸ Månsson, *Prostitution: Aktörerna, relationerna och omvärlden*, s. 58.

²⁹ Ibid. s. 52

³⁰ Ibid. s. 170.

³¹ RFSL, "Frågor och svar om sex mot ersättning".

2 Lagstiftning i Sverige

2.1 Förutsättningar för att bedriva verksamheten

År 1982 fastslog Högsta Förvaltningsdomstolen³² att en stadigvarande prostitutionsverksamhet ska betecknas som rörelse^{33,34}. Att bedriva näringsverksamhet innebär att verksamheten bedrivs yrkesmässigt och självständigt.³⁵ I Sverige kan både fysiska och juridiska personer bedriva näringsverksamhet. Verksamhet som juridiska personer ägnar sig åt ses i alltid som näringsverksamhet.³⁶ För att fysiska personer ska anses bedriva näringsverksamhet krävs att tre villkor är kumulativt uppfyllda. Dessa är självständighet, vinstsyfte och varaktighet. Vid bedömningen av en självständig verksamhet undersöks vad uppdragsgivaren och uppdragstagaren har avtalat, vilken beroendeställning som finns mellan parterna samt hur inordnad i uppdragsgivarens verksamhet uppdragstagaren är.³⁷ Villkoret på vinst grundar sig i att syftet med näringsverksamhet ska vara att den genererar överskott till förmån för uppdragstagaren.³⁸ Det är inget krav att vinst uppkommer, utan det som ska visas är att verksamheten beräknas ge ett ekonomiskt överskott på sikt. Verksamheten ska också bedrivas regelbundet och varaktigt; några enstaka uppdrag anses inte som näringsverksamhet.³⁹

³² Då Regeringsrätten.

³³ Nu näringsverksamhet, inkomstslaget bytte namn vid skattereformen år 1991.

³⁴ RÅ 82 1:20. Fallet avsåg en situation där en kvinna felaktigt beskrivit sin inkomst i sin deklaration, som egentligen härleddes till försäljning av sexuella tjänster.

³⁵ 13 kap. 1 § IL.

³⁶ 13 kap. 2 § IL.

³⁷ Prop. 2008/09:62. s. 9.

³⁸ Ibid. s. 8.

³⁹ Ibid.

2.1.1 Bolagsform

2.1.1.1 Juridisk person

En juridisk person kan bedriva näringsverksamhet genom ett aktiebolag, handelsbolag eller kommanditbolag.⁴⁰ Gemensamt för de tre bolagsformerna är ett krav på flera aktiva medlemmar i verksamheten. Fördelarna med att bedriva verksamhet i juridisk person är många, bland annat begränsat personligt ansvar och specifikt skattesubjekt med fördelaktiga skatteregler.⁴¹ Jämfört med bolagsformer som bildas som fysiska personer finns ett större skydd mot privatpersonen då det finns en tydlig linje mellan företaget och ägaren.

2.1.1.2 Fysisk person

En privatperson kan genom en enskild näringsverksamhet ensamt driva och ansvara för företaget.⁴² Det finns ett antal nackdelar med att driva verksamhet som enskild firma⁴³. En enskild näringsidkare ansvarar personligen för företagets alla förpliktelser.⁴⁴ Det blir privatpersonen som står för företagets skulder och ingångna avtal. En följd av detta är att en person som bedriver enskild näringsverksamhet kan gå i personlig konkurs på grund av att verksamheten går dåligt.⁴⁵ Personlig konkurs innebär att en person förklaras insolvent och inte själv får råda över sin ekonomi samt tilldelas en konkursförvaltare. Personen förlorar också sin rättsliga handlingsförmåga och får inte bedriva rörelse.⁴⁶

⁴⁰ 30 kap. 4 § SFL.

⁴¹ 2 kap. 1 § BFL.

⁴² Herzfeld Olsson, et al, Likabehandlingsprincipens olika ansikten, s. 94–95.

⁴³ Begreppet enskild firma är egentligen beteckningen för det namn/firma som kan registreras.

⁴⁴ 2 kap. 6 § BFL.

⁴⁵ 1 kap. 2 § KonkL.

⁴⁶ 3 kap. 1 § KonkL.

2.1.2 Koppleri och främjande av verksamheten

Koppleri kan den som främjar eller otillbörligt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning dömas för.⁴⁷ I en proposition från 2005 framgår det att som främjande räknas den som har skapat möjlighet eller underlättat för en annan att ha tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning.⁴⁸ Gärningsmannen ska då ha, genom sitt agerande, gett en annan person möjligheten att ha tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Rekvisitetet *främjar* tar sikte på omständigheter som t.ex. att ”upplåta en lokal, transportera en person, hålla vakt, anordna och bekosta resor, publicera annonser, påverka någon på ett inte obetydligt sätt eller [...] genom att bedriva bordell”⁴⁹. Det alternativa rekvisitetet *otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar* tar sikte på de fall då gärningsmannen tillgodogör sig delar av den sexarbetarens inkomster.⁵⁰ Detta tar främst sikte på hallickar som skaffar sig fördelar av sexarbetarens verksamhet.⁵¹

Det bör vidare diskuteras i vilken grad en person anses främja verksamheten enligt 6 kap 12 § BrB. Enligt propositionen för nu gällande bestämmelse krävs inte

att gärningsmannens åtgärd i det enskilda fallet lett till att annan haft prostitutionsförbindelser. Det är tillräckligt att övriga brottsrekvisit är uppfyllda och att gärningsmannen skapat möjligt eller underlättat för annan att ha tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning.⁵²

I ett fall från oktober 2020 i Stockholms Tingsrätt⁵³ friades en man vars hustru bedrev en bordellverksamhet från en massagesalong. Mannen ansvarade för företagets bokföring, men det gick inte att bevisa att mannen haft uppsåt till de brott han gjort sig skyldig till. Det framgår att det måste

⁴⁷ 6 kap. 12 § BrB.

⁴⁸ Prop. 2004/05:45 s. 108.

⁴⁹ TR B 7869-20, s. 17.

⁵⁰ Ibid, s. 18.

⁵¹ Ibid.

⁵² Prop. 1983/84:105, s. 57.

⁵³ TR B 7869-20.

göras en objektiv bedömning av en persons handlande ifall denne kan anses ha medverkat i brottsligheten. Det stadgas att ett krav är att denne person känner till att försäljning av sexuella tjänster äger rum inom verksamheten. Detta skulle givetvis alltid vara fallet om sexköp redovisas öppet i exempelvis verksamhetsbeskrivning eller i registreringsbevis för enskild firma.

Det är i den här uppsatsens fall väldigt relevant. I Tingsrättsfallet ovan bedrevs verksamheten som enskild firma av mannens hustru. Men avgörande för koppleri eller medhjälp blir ifall en person känner till vad verksamheten sysslar med. Då kan denne dömas för sin medverkan.

I ett fall från Högsta domstolen dömdes däremot en man för koppleri vars sambo arbetade med försäljning av sexuella tjänster.⁵⁴ Det var i det fallet inte klarlagt att mannen kände till vad sambon arbetade med, men han drog ekonomiska fördelar av situationen och ansågs därför ha utnyttjat hennes levnadssätt i vinningssyfte och därmed gjort sig skyldig till koppleri.⁵⁵ Domen från Högsta domstolen har som sådan ett (informellt) prejudikatvärde, medan det samma inte kan sägas om Tingsrättsdomen. Den äldre domen från Högsta domstolen och den nya Tingsrättsdomen gör att läget är oklart och skapar osäkerhet kring vilka som skulle kunna dömas för koppleri vid närstående relationer till sexarbetare, där arbete och privatliv förs samman.

2.1.2.1 Juridisk person och koppleri

För en sexarbetare är verksamhetsform som juridisk person utesluten. Genom att exempelvis som delägare, styrelseledamot, revisor eller juridisk rådgivare delta i ett aktiebolag, kommanditbolag eller handelsbolag har en person bidragit till att skapa möjlighet för en annan att ha tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning.⁵⁶ Detta utifrån 6 kap. 12 § BrB om koppleri. Ett deltagande i det fallet innebär att en person möjliggör för en annans

⁵⁴ NJA 1982 s 198. Det ska kommenteras att det här fallet rör gamla koppleribestämmelsen.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Prop. 1983/84:105, s. 57.

sexhandel eftersom de är en central del av verksamheten, genom sitt deltagande.

Det är oundvikligt att veta vad verksamheten sysslar med om personen inte blir vilseledd. Däremot kom Stockholms tingsrätt att uppmärksamma gränsen i det ovan nämnda fallet från 2020.⁵⁷ Tingsrätten frikände mannen som var åtalad för koppleribrott och medhjälp till grovt bokföringsbrott. Mannens hustru bedrev en bordelliknande verksamhet från en massagesalong men i fallet kunde det inte ställas utom rimlig tvivel att han gjort sig skyldig till brott. Tingsrätten menade att för en fällande dom i brottmål är det höga beviskrav som gäller och att i det fallet förekom det många antaganden och spekulationer. Däremot bedrevs verksamheten som en enskild näringsverksamhet. Det ter sig troligt att bevisen uppfylls för koppleribrott om en person är del av bolaget.

2.1.2.2 Fysisk person och koppleri

För att bedriva en näringsverksamhet inom försäljning av sexuella tjänster innebär det alltså att bolagsform som juridisk person är uteslutet. En sexarbetare kommer därför rimligtvis bedriva sin verksamhet i den företagsform som fungerar för fysiska personer som arbetar ensamma, det vill säga som en enskild näringsverksamhet.

Enskilda näringsidkare har, som nämnts ovan, personligt ansvar för verksamheten. För att minska risken med att bedriva verksamheten, kan de flest enskilda näringsidkarna teckna företagsförsäkring. Omfattning av företagsförsäkring är exempelvis olycksfall, ansvar och driftsavbrott. Det ter sig dock troligt att det inte är möjligt för sexarbetare då försäkringsbolaget genom sin medverkan skulle kunna åtalas för koppleri och inte skulle erbjuda försäkring för dessa personer.

⁵⁷ TR B 7869-20.

2.1.3 Slutkommentar bolagsform

Slutsatsen blir således att det i praktiken är uteslutet att bedriva en verksamhet med försäljning av sexuella tjänster som aktiebolag då övriga inblandande (exempelvis delägare, hyresvärd eller leverantörer av varor eller tjänster) kan dömas för koppleri genom att känna till vad verksamheten sysslar med. Det enda alternativet för en sexarbetare är att bedriva sin verksamhet som enskild näringsverksamhet i egen fastighet helt utan hjälp från andra.

2.2 Relevant skatterättslig lagstiftning

Enligt 1 kap 3 § IL gäller att om en fysisk eller juridisk person har en skattepliktig inkomst ska den beskattas. Utifrån den presenterade informationen i ovanstående avsnitt kan det antas att en sexarbetare inte kan vara anställd utan risk för att arbetsgivaren döms för koppleri enligt 6 kap 12 § BrB. Inkomsten från sexarbete är en förvärvsinkomst utifrån sin form som rörelse, vilket fastslogs i domen från Högsta förvaltningsdomstolen från 1982.⁵⁸ Högsta förvaltningsdomstolen konstaterade då att en kvinna vars inkomst härleddes till sexarbete och felaktigt deklarerats som annan inkomst skulle taxeras enligt den verkliga inkomsten, alltså inkomst av rörelse.

Det har i uppsatsen också stadgats att den enda form av näringsverksamhet som kan bedrivas utan risk för straff av inblandade är att sexarbetaren bedriver enskild näringsverksamhet. I så fall ska en sexarbetare alltså beskattas för sin inkomst utifrån reglerna som gäller för enskilda näringsidkare. Förvärvsinkomster från sexarbetarens försäljning av sexuella tjänster ska alltså beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet, för vilka reglerna återfinns i 13 kapitlet IL.

⁵⁸ RÅ 82 1:20.

2.2.1 F-skattsedel

När en person startar en enskild näringsverksamhet ska denne ansöka om att bli godkänd för företagsskatt. Den som bedriver näringsverksamhet i Sverige kan ansöka om att bli godkänd för företagsskatt,⁵⁹ eller F-skatt, som det också kallas. De krav som ställs för den som ansöker om godkännande är att denne bedriver näringsverksamhet, avser bedriva näringsverksamhet samt har lämnat sin deklaration och betalat sina skatter och avgifter.⁶⁰ Efter godkännande av F-skatt ska den som betalar ut pengar till näringsidkaren inte dra skatt eller betala socialavgifter vilket istället blir näringsidkarens ansvar. Skattemyndigheten ska således bevilja F-skattsedel till näringsidkare som vill sälja sexuella tjänster.

Den första gången då en person beviljades detta var år 2003⁶¹, men det skedde inte utan problem. Första gången sexarbetaren lämnade in ansökningsblanketten för att beviljas F-skattsedel fick hon avslag på grund av sin beskrivning av verksamheten som prostitution med förklaringen att blanketten inte var ordentligt ifylld. Efter en ny ansökan utan ändringar beviljades hon F-skattsedeln motiverad med att ”skattemyndigheten föll för hennes argument”⁶². Att skattemyndigheten efter handläggning ”föll för hennes argument” ter sig märkligt, eftersom det enligt lagen är en laglig verksamhet hon bedriver. Därutöver vittnar flera andra sexarbetare om svårigheter med ansökan om F-skatt när de beskriver sin verksamhet som just det, ”prostitution”.⁶³ Däremot beviljas dessa personers ansökningar när de beskriver verksamheten som något annat, t.ex. massage.⁶⁴

I 2 § SBL stadgas att den som ”på annat sätt än muntligen uppsåtligen lämnar oriktig uppgift till myndighet eller underlåter att till myndighet

⁵⁹ 9 kap. 1 § SFL.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Expressen, ”Prostituerad ville betala skatt – gick i konkurs”.

⁶² Ibid.

⁶³ SVT, ”Sjukpenning för sexarbetare otydlig”.

⁶⁴ Ibid.

lämna deklARATION [...] döms för skattebrott”⁶⁵. När många sexarbetare får avslag på sina ansökningar för F-skattsedel innebär det att de riskerar att göra sig skyldiga till skattebrott till följd av skattemyndighetens felaktiga behandling av deras ansökan.

2.2.2 Beskattning av inkomst för enskild näringsidkare

Att beskattas som enskild näringsidkare innebär att en beskattas på vinsten i företaget. Varje månad ska en betala en preliminär skatt med lika stora belopp baserat på beräknad beskattningsbar vinst och skatten stäms av när deklARATIONEN lämnats in. Den preliminära skatten kan ändras under året om underlaget förändras. Den som säljer varor eller tjänster i sitt företag ska dessutom moms-registreras.⁶⁶ På skattsedeln läggs sexarbete in under ”övrig serviceverksamhet”⁶⁷ enligt svenskt näringslivsindex (SNI).

Det ska vara möjligt för enskilda näringsidkare att göra avdrag för kostnader som är hänförliga till verksamheten. I princip alla kostnader som är nödvändiga för att kunna driva verksamheten är avdragsgilla vilket innebär att alla kostnader som har anknytning till verksamheten kan dras av.⁶⁸ Att dra av kostnader innebär alltså att ens skattepliktiga inkomst minskas. För en sexarbetare kan inte många av de typiska kostnaderna uppstå på grund av kopplingen till den olagliga gärningen som diskuteras tidigare. Typiska kostnader i en enskild näringsverksamhet som hyra, bokföringshjälp och reklam faller bort då dessa faller under koppleribrottet i 6 kap 12 § BrB. Det föreligger också tolkningsproblematik för vissa materiella kostnader. Detta gäller till exempel vid frågan om säng, kondomer och graviditetstest skulle kunna räknas in som nödvändiga kostnader.

⁶⁵ 2 § SBL.

⁶⁶ 4 kap. 1 § ML.

⁶⁷ Kan ha ändrats till övrig konsumenttjänst.

⁶⁸ 16 kap. 1 § IL.

2.2.3 Dubbelmoral i lagstiftningen

Problem finns också i den antinomi som uppstått genom att det är olagligt att betala för sexuella tjänster men lagligt att sälja.⁶⁹ En relevant jämförelse är om staten skulle ta skatt på tjuvgods (för visso är båda sidorna av handlandet olagliga där) men i det fallet skulle staten göra sig skyldig till häleri enligt 9 kap 6 § BrB. Det blir svårt att se logiken i att staten anser det acceptabelt att ta emot pengar från sexarbetare, de människor de anser vara offer, samtidigt som pengarna ursprungligen kommer från en olaglig akt. De försvarar läget för de människor de påstår sig vilja skydda genom att utelämna dem ur sammanhang där de kan be om hjälp i sin verksamhet, men staten själv tar emot pengar som de förvärvat i den verksamheten. Samtidigt som de påstår sig vilja avskaffa den här typen av transaktioner i samhället blir det en legitimitet i att de accepterar medel därifrån.

2.2.4 Slutkommentar skatterättsliga läget

Eftersom försäljning av sexuella tjänster är näringsverksamhet ska sexarbetare ha F-skattsedel och betala skatt på vinsten av verksamheten samt debitera och deklarerar ingående och utgående moms och dessutom erlägga sociala avgifter i form av egenavgifter. Många oklarheter föreligger avseende praktisk tillämpning och definitioner av, exempelvis avdragsgilla kostnader, vilket innebär väsentliga hinder för de sexarbetare som vill bedriva laglig verksamhet.

2.3 Socialförsäkringsrätt

Den som betalar skatt i Sverige omfattas av det sociala skyddsnätet. Inom EU/EES området bestäms vilket lands socialförsäkringssystem den person ska omfattas av där denne bor och arbetar.⁷⁰ Huvudregeln är att en person omfattas av socialförsäkringen i det medlemsland där denne arbetar oavsett

⁶⁹ Vilket skulle kunna tänkas vara anledningen till skatteverkets ambivalens att bevilja F-skattsedel.

⁷⁰ EEG-förordning 883/04 och 1408/71.

var denne bor. I Sverige är det Försäkringskassan som beslutar var en ska vara socialt försäkrad.

I Sverige omfattas i stort sett alla som bor eller arbetar inom landet av socialförsäkringen. Försäkringen är en del av det offentliga trygghetssystemet som finns i Sverige och har en stor betydelse för enskilda, hushåll och företag och därutöver hela samhällsekonomin.⁷¹ Med socialförsäkring menas rätten till social trygghet i form av exempelvis sjukpenning, arbetslöshetsersättning, pension, sjukvård och föräldrapenning. Att systemet fungerar är väsentligt för dess betydelse, och det är grundläggande att individer får den hjälp och det stöd de behöver och har rätt till. Alla företagare omfattas av sjukförsäkring och föräldraförsäkring och får sin ersättning utifrån sin sjukpenninggrundade inkomst.⁷²

Rätten till socialförsäkring är grundläggande, och finansieras delvis genom sociala avgifter, men också genom skattemedel, avkastning på avgifter från olika fonder i socialförsäkringssystemet och särskilda betalningar från kommuner och enskilda.⁷³ Arbetsgivare betalar arbetsgivaravgifter för sina arbetstagare och egenföretagare har skyldighet att betala sina egna sociala avgifter genom egenavgifter. Socialavgifternas syfte är att finansiera systemen för social trygghet. Egenavgifter betalas av egenföretagare som har avgiftspliktig inkomst. Socialavgifterna ska främst finansiera de arbetsbaserade förmånerna.⁷⁴ Exempel på de arbetsbaserade förmånerna är sjukpenning, föräldrapenning, inkomstrelaterad sjukersättning, arbetsskadeersättning och inkomstgrundad ålderspension. Därutöver finansieras arbetslöshetsförsäkringen dels av de arbetsmarknadsavgifter som arbetsgivare och egenföretagare betalar till staten.⁷⁵ Det är inkomst från arbete i Sverige som normalt ger rätt till arbetsbaserade förmåner. De

⁷¹ Herzfeld Olsson, et al, Likabehandlingsprincipens olika ansikten, s. 171.

⁷² Ibid.

⁷³ Herzfeld Olsson, et al, Likabehandlingsprincipens olika ansikten, s. 171.

De materiella bestämmelserna om socialavgifter finns i SAL. Reglerna om arbetsgivaravgifter och egenavgifter finns i 2 respektive 3 kap. SAL.

⁷⁴ 4 kap. 2 § SFB.

⁷⁵ 3 kap. 1 § SAL.

inkomsterna är också underlag för socialavgifter. Bosättning är alltså inte av relevans som huvudregel.

Försäkringskassan, myndigheten som bland annat ansvarar för socialförsäkring, har i uppdrag att besluta om och betala ut en stor del av de förmåner som ingår i socialförsäkringen. Varje år betalar de ut mer än 200 miljarder kronor, vilket motsvarar sex procent av Sveriges BNP. Det är Försäkringskassan som beräknar den sjukpenninggrundade inkomsten vilket görs på olika sätt, beroende på vilken typ av företag en person har. Även antalet karensdagar är beroende av vilken typ av företag det är.

En annan viktig myndighet som ansvarar för del av socialförsäkringen är Pensionsmyndigheten. Medan Försäkringskassan har hand om bidrag och ersättningar till exempelvis barnfamiljer, sjuka och personer med funktionsnedsättningar har Pensionsmyndigheten hand om pensioner och andra stöd till äldre och efterlevande.

Det är en mängd lagar kopplade till det svenska socialförsäkringssystemet⁷⁶, där vissa ingår som del av det grundläggande skyddet medan andra kräver motprestation så som sysselsättning. Eftersom den grundläggande tanken med socialförsäkring är ett skydd för alla behöver många olika områden, rättsligt och politiskt, samarbeta för att det ska fungera väl i samhället.

Som enskild näringsidkare ska en person kunna dra förmån av de rättigheter som betalandet av egenavgifter medför⁷⁷. Därför blir det problematiskt då flertalet sexarbetare inte betalar dessa eftersom systemet gör det svårt för dem. Att inte beviljas F-skattsedel och som konsekvens inte kunna dra nytta av socialförsäkringen fullt ut och korrekt är ett grundläggande problem i likabehandling av näringsverksamma i samhället.

⁷⁶ Det mest centrala är SFB och SAL.

⁷⁷ Tekniskt sett är det inte betalandet av egenavgifterna som ger rätt till förmånerna, utan det redovisade överskottet av inkomster.

Drivkraften och motivationen för sexarbetare att bedriva sin verksamhet legitimt och betala skatt får antas vara starkt kopplad till att komma i åtnjutande av förmåner under socialförsäkringslagarna. Den sexarbetare som var först med att beviljas F-skattsedel år 2003 hade förhoppning om att kunna använda sig av socialförsäkringssystemet likt landets andra invånare. ”Jag vill kunna ta sjukpenning när jag har mens, kunna avsätta pengar till en dräglig pension, ta tillgång till fri sjukvård och hiv-tester⁷⁸”.⁷⁹

⁷⁸ Sjukvård är en bostättningsförmån, men citatets andemening är där fokus bör läggas.

⁷⁹ Hallands nyheter, ”Prostituerad godkänd som egenföretagare”.

3 Lagstiftning i praktiken

Det svenska förbudet mot köp av sexuella tjänster trädde i kraft den 1 januari 1999.⁸⁰ Sverige blev då det första landet i världen där köp, men inte försäljning, av sexuella tjänster var förbjudet.⁸¹ Utveckling av en lag riktad mot sexköp påbörjades redan i slutet på 1970-talet. Även förbudet mot köp av sexuell tjänst trädde i kraft har ämnet fortsatt diskuterats och kommer ofta upp i samhällsdebatt. En kriminalisering av köp men inte försäljning av sexuella tjänster har haft flertalet effekter, som kan anses vara både positiva och negativa. Det saknas vederhäftig information/statistik men jämfört med grannländer verkar frekvensen av köp av sexuella tjänster stagnera till skillnad från att öka. Sexarbetare har bevisligen flyttat sin verksamhet från gatorna till andra ställen, men samhällets statistik och medvetenhet om dessa människor är fortfarande mycket begränsad.⁸²

Det finns en diskrepans i kunskapen i de olika områdena där de brottsrelaterade sidorna av sexhandeln har undersökts grundligare. Skatterätten och socialförsäkringsrätten diskuteras förvisso ofta, men sällan i samband med sexarbetare. Eftersom sexhandeln har ett visst moraliskt stigma associeras de ofta inte med legitimt arbete. Detta har lett till en bristfällig harmonisering i lagstiftningen, och som följd gjort det väldigt svårt för sexarbetare att arbeta legitimt.

Det har genom åren kommit ett antal propositioner som föreslagit en ny sexualbrottslagstiftning. Sedan tillkomsten av förbudet mot köp av sexuell tjänst år 1999 har den bara utretts av regeringen en gång, år 2010.⁸³ Området är tämligen orört i utveckling och analys, och det finns väldigt lite arbete kring hur lagändringen fungerar i praktiken för sexarbetarna. De flesta

⁸⁰ 6 kap. 11 § BrB.

⁸¹ SOU 2010:49, s 13.

⁸² SOU 2010:49, s. 145-146.

⁸³ SOU 2010:49.

kommentarerna på området gäller antingen sexarbetares utsatthet eller hanteringen av sexköpsbrottslingar.

3.1 Ståndpunkter inom området

Amnesty International, en välkänd mänsklig rättighetsorganisation, presenterade ett uttalande där de anser att en ny statlig utredning behövs kring tillämpningen av samtliga lagar kring sexarbete i Sverige.⁸⁴ De anser att lagar så som kopplerilagen, utlänningslagen, förbudet mot köp av sexuell tjänst och andra relevanta lagar som reglerar eller tillämpas i relation till sexarbete bör utvärderas av regeringen. Fokus bör, anser de, då läggas på eventuella oönskade och negativa konsekvenser för de som säljer sexuella tjänster och vars rättigheter ska respekteras och skyddas av staten.⁸⁵ De menar vidare att staten har ett ansvar att följa upp och utvärdera tillämpningen och effekterna av den lagstiftning som antas.

Från regeringens håll syns inga tankar kring en ny utredning, däremot hålls bland annat konferenser kring presentation för andra länder om hur väl de tycker den svenska modellen fungerar.

3.1.1 Partipolitiska förslag

Det har inte heller undgått partipolitiken att framföra åsikter om sexarbetare. Ett flertal motioner har genom åren inkommit med förslag på lagändringar inom området.

3.1.1.1 Kristdemokraterna

KDs Ingemar Vänerlov och Tuve Skånberg presenterade i motion 2005/06:Ju394 förslaget att förbjuda försäljning av sexuella tjänster med hänvisning till de underliga signaler lagstiftningen ger. De menar att

⁸⁴ Amnesty International, ”Mänskliga rättigheter för de som säljer sex”.

⁸⁵ Ibid.

lagstiftningen är den enda av sin sort som innebär en aktiv medverkan till brott samt att godkännandet av F-skattsedel leder till att staten tar del av pengar intjänade genom detta aktiva medverkande till brott. Vidare talar de om den sociala och psykologiska påverkan på sexarbetare samt nämner att förbudet mot köp av sexuell tjänst visserligen har ”resulterat i att de flesta av Stockholms prostituerade är borta från gatan, men ingen vet vad som hänt dem”.

3.1.1.2 Centerpartiet

Centerpartiets Ola Johansson m.fl. presenterade motion 2018/19:1921 en skärpning av de befintliga brotten för att motverka bland annat sexarbete⁸⁶, sexköp och människohandel. De kopplar i motionen tydligt sexarbete med människohandel. De fortsätter med att fler bör dömas för människohandel än koppleri, vilket är fallet idag, eftersom det behöver ges tydligare signaler om sexarbetare som offer. Vidare argumenterar de för att förekomsten av sexköp ökar mäns våld mot kvinnor eftersom efterfrågan skapar behovet av människohandel.

3.1.1.3 Vänsterpartiet

Vänsterpartiets Jonas Sjöstedt m.fl. lämnade in motion 2020/21:395 som också vill skärpa straffet vid sexköpsbrott genom att ta bort böter från straffskalan och avskaffa kravet på dubbel straffbarhet vid sexköp utomlands.

3.1.1.4 Kommentarer

Ovanstående exempel visar tydligt att genom åren och mellan Sveriges politiska partier råder en enighet om att sexköp ska vara straffbart och inte är önskvärt i samhället.

⁸⁶ Här kallat prostitution.

Politiker och lagstiftare förefaller undvika att belysa problem som skulle legitimera verksamheten eftersom det motverkar deras syfte. I ett samhälle som strävar efter rättssäkerhet ska rättsordningen tillförsäkra människor en juridisk trygghet där rättsregler tillämpas förutsägbart och effektivt.

Bland annat Centerpartiet nämner rättssäkerhet som grunden till en demokrati.⁸⁷ De säger att det ska gå att säga vilka straff som är resultatet av ett visst brott. Trots detta lämnar de alltså in en motion som skulle försvåra arbetet för sexarbetare utan kommentar om den befintliga, redan problematiska situationen de befinner sig i. Det blir en motsägelse i, enligt dem, grunden för demokratin då sexarbetare lämnas utanför det rättssäkra systemet och inte har samma förutsägbarhet och tillförlitlighet i sina handlingar som övriga medborgare i landet.

Det blir tydligt att politiker vill minska sexarbetet och inte ser det som något önskvärt i samhället. Istället för att förbättra situationen för de som arbetar med försäljning av sexuella tjänster läggs förslag fram på hur förekomsten ska minska i Sverige. Den situation dessa människor befinner sig i idag leder till svårigheter att navigera de olika systemen som ska finnas till för att skydda, och de riskerar istället att straffas för att de hamnat i extremt svåra situationer.

3.1.2 Andra länders syn

För att vara ett så pass omdebatterat ämne finns det märkbart lite information om sexarbetare i Sverige. I jämförelse med till exempel Danmark, Norge och Nederländerna, som har liknande straff- och skatterättsliga system, så verkar problematiken kring sexhandeln vara mindre undersökt i Sverige.⁸⁸

⁸⁷Centerpartiet, ”Rättssäkerhet”.

⁸⁸ SOU 2010:49, s. 143.

I SOU 2010:49 nämns Danmark som år 1999 avkriminaliserade sexarbete. De hade liknande anledning till ändringen som Sverige. De ville hjälpa, i stället för att straffa, de som berördes av förbudet.

I Danmark avkriminaliserades sexköp ungefär samtidigt som det infördes förbud i Sverige. Därutöver är deras definition av koppleribrott⁸⁹ inte lika snävt.⁹⁰ I Danmark förbjuds främst gärningar som innebär ett utnyttjande av annans prostitution, alltså är det tillåtet att främja prostitution genom att hyra ut en lokal eller lägenhet som ska användas för prostitution eller genom att medverka till att marknadsföra prostitution.⁹¹ Effekter som antas vara kopplade till dessa mindre snäva koppleribestämmelser är att sexuella tjänster erbjuds öppet i exempelvis massagekliniker och att sexuella tjänster även öppet utannonseras. Det anfördes dock att avkriminaliseringen av försäljningen av sexuella tjänster inte skulle innebära att sexhandel skulle ses som en legal inkomstkälla i andra avseenden. De som försörjer sig genom att sälja sexuella tjänster i Danmark nekas exempelvis rätten till sociala förmåner som arbetslöshetsersättning, sjuklön, föräldraledighet och pension. Inkomster från sexarbete är dock skattepliktiga såväl för en enskild prostituerad som för verksamheter där det bedrivs sexarbete.

Norge införde år 2009 ett förbud likt det svenska, men där är även köp för norska medborgare i utlandet olagligt.⁹²

I Nederländerna är både försäljning och köp av sexuella tjänster lagligt.⁹³

3.1.2.1 Kommentarer

Utöver lagstiftningsskillnaderna mellan de nordiska länderna finns också en skillnad i syftet med lagstiftningen. De övriga länderna i Norden kan konstateras vara inriktade på skadereducerande åtgärder medan arbetet i

⁸⁹ Koppleribestämmelserna i Danmark skiljer sig åt från de övriga nordiska länderna.

⁹⁰ SOU 2010:49, s. 140.

⁹¹ Ibid.

⁹² Ibid. s. 137.

⁹³ Ibid. s. 162.

Sverige främst syftar till att få de som arbetar som sexarbetare att lämna yrket. Skillnaden blir tydlig vid jämförelse av de åtgärder de andra länderna infört. I Norge arbetar de med sociala insatser och vårdinsatser riktade mot personer som arbetar med försäljning av sexuella tjänster.⁹⁴ Den viktigaste verksamheten är det statligt och kommunalt finansierade Pro Sentret som bedriver verksamhet i Oslo riktad mot människor som arbetar med sexarbete.⁹⁵ Pro Sentret är även ett nationellt kompetenscenter med uppdrag att inhämta och förmedla information nationellt samt vara rådgivande organ på området. I Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim och Kristiansand finns det även kommunala och ideella verksamheter som arbetar med direkt inriktning mot prostitutionen. Det rör sig om såväl uppsökande verksamhet där man delar ut kondomer, glidmedel och våtservetter som lågtröskelboende, samtalskontakter, rådgivning och direkta vårdinsatser.

I Danmark inriktas de sociala insatserna i stor utsträckning på uppsökande arbete. Arbetet syftar till att förebygga och reducera skador samt erbjuda socialt bistånd och omsorg.⁹⁶

⁹⁴ SOU 2010:49, s. 134.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid. s. 135.

4 Analys och diskussion

Likabehandlingsprincipen är en grundläggande rättsprincip inom den svenska och EU-rätten.⁹⁷ De som arbetar bör rimligtvis behandlas lika så länge deras handlande följer gällande lagstiftning. Det är ingen kriminell handling att sälja sex, och därmed bör inte sexarbetare behandlas på annat vis än någon annan som driver näringsverksamhet. Det faktum att de som köper sex bryter mot lagen ska inte här ha någon betydelse. Det viktiga är att den som vill bedriva rörelse och ansöker om F-skattsedel uppfyller de tre kriterierna: varaktighet, vinstsyfte och självständighet. Uppståndelsen efter att den första F-skattsedeln godkändes för en sexarbetare och den ständiga samhällsdebatten kring sexhandeln visar att denna rättsliga princip inte är självklar i svensk rättstillämpning kring sexhandel.

Ämnet i Sverige är präglad av lite fakta och många olika åsikter. Det råder politisk enighet om att sexarbete inte ska förekomma i samhället. Lagstiftare verkar utgå från denna ideologiska utgångspunkt utan att beakta hur verkligheten ser ut idag, det vill säga att sexarbete förekommer. Detta problem hanteras inte utan undviks genom att inte att arbeta fram en enhetlig lagstiftning. Denna inställning har lett till en problematisk situation där de som befinner sig inom området idag har en svårlöslig situation. De som vill arbeta lagligt, skatta på sin inkomst och dra nytta av socialförsäkringssystemet i landet möter ett system som är svårnavigerat för dem. De finns hinder i lagstiftningen och praktiken, genom tillämpnings- och tolkningssvårigheter, som gör det nästintill omöjligt för en sexarbetare att bedriva sin näringsverksamhet lagligt.

Vanligtvis försöker politiker skydda de som ses som offer och ge samhället möjlighet att intervensera och hjälpa. Det kan diskuteras om inte lagstiftningen kring sexarbete motverkar denna vedertagna syn. Inom andra

⁹⁷ Herzfeld Olsson, et al, Likabehandlingsprincipens olika ansikten, s. 17.

liknande områden, där ”huvudpersonen” beskrivs som offer, finns där en skyldighet för sjukvårdspersonal och poliser att göra en anmälan så att de kommer i kontakt med socialtjänsten.⁹⁸ I och med sexarbetares legala ställning finns inte samma möjligheter för dessa individer att få hjälp. Socialtjänsten erbjuder dem hjälp, men de måste själva söka sig till dem.

Trots liknande lagstiftning i de nordiska länderna skiljer sig ländernas bakomliggande syfte åt, och därmed tillämpningen av lagen. Den svenska lagstiftningen syftar till att få sexarbetare att lämna yrket, medan de andra länderna riktar in sig mer på skadereducerande åtgärder.

Det lagstiftarna i Sverige argumenterar är att försäljning av en kropp som vara och sexuella tjänster som tjänst inte är något som är godtagbart i landet. De finns dock de människor som argumenterar för att de frivilligt säljer sexuella tjänster och vill se gynnsammare möjligheter för det arbete de bedriver, som ju är lagligt. Sexarbete är en del av dagens samhälle, oavsett de bakomliggande anledningarna till varför människor arbetar med det. Lagstiftarens arbete är att lagen får de tilltänkta konsekvenserna, vilket nu inte är fallet. Lagstiftningen, som den nu är formulerad, är snarare ett hinder än hjälp för sexarbetare. För de sexarbetare som de facto finns i Sverige blir utöandet av sitt yrke svårare på grund av hur lagstiftningen är formulerad. Bristerna i en lagstiftning som inte överensstämmer mellan olika juridiska områden skapar osäkerhet för de människor som påverkas. De är i det här fallet dessutom människor som specifikt pekats ut som offer av landets politiker.

För ett fungerande, rättssäkert system och lagstiftningsarbete inom området krävs större enhetlighet och harmonisering inom ämnet. Med den lagstiftning som finns idag är det inte olagligt att sälja sexuella tjänster. Då är det enligt författarens mening en förpliktelse för staten att tillse att de som

⁹⁸Exempelvis 6 § LVM och 14 kap. 1 c § SoL.

arbetar med det har möjligheten att verka inom lagens ramar och få tillgång till samhällets förmåner.

Förekomsten av icke-harmoniserad lagstiftning är känd, det behöver dock uppmärksammas när det upptäcks. Det behöver då ifrågasättas hur det blivit så och problemet behöver åtgärdas, vilket vanligtvis sker. I det här fallet är det tydligt att politikernas syfte, att eliminera sexhandeln och samtidigt skydda sexarbetaren, ligger till grund för dilemmat. Icke-harmoniserad lagstiftning bidrar till ett samhälle som inte är rättssäkert för alla, det går inte att förutspå hur lagarna kommer tolkas och likabehandlingen sätts på prov.

Ifall lagstiftningen åtgärdades och blev mer tillämpbar för de som arbetar med försäljning av sexuella tjänster skulle det innebära en större trygghet för dem vilket skulle finansieras av inbetalda skatter. En förbättrande åtgärd för att skapa större tydlighet kring tillämpningen kan vara att modifiera koppleribestämmelsen så att sexarbetare kan bedriva verksamheten mer likt andra näringsidkare samt lagstifta om stöd för denna offerstämplade grupp. Detta står dock i viss konflikt till det övergripande politiska målet.

Uppsatsen har visat att området är komplicerat och att lagstiftningen behöver utvecklas. I dagsläget möter de sexarbetare som vill och försöker bedriva sin verksamhet lagligt stora svårigheter, eftersom de måste bedriva verksamheten helt utan hjälp från andra. De särbehandlas från andra näringsidkare och får därmed en försämrade ställning som gör det nästintill omöjligt att bedriva sin verksamhet lagligt.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Statens offentliga utredningar

SOU 1981:71 Prostitution i Sverige. Bakgrund och åtgärder.

SOU 2010:49 Förbud mot köp av sexuell tjänst, En utvärdering 1999–2008.

Propositioner och riksdagstryck

Propositioner:

Proposition 1983/84:105 om ändring i brottsbalken m.m. (sexualbrotten).

Proposition 2004/05:45 En ny sexualbrottslagstiftning.

Proposition 2008/09:62 F-skatt åt fler.

Proposition 2010/11:77 Skärpt straff för köp av sexuell tjänst.

Motioner:

Motion 2005/06:Ju394, Ingemar Vänerlov och Tuve Skånberg (KD),

Förbud mot prostitution.

Motion 2018/19:1921, Ola Johansson m.fl. (C), Motverka människohandel, prostitution och sexköp.

Motion 2020/21:395, Jonas Sjöstedt m.fl. (V), Stoppa sexköp och människohandel.

Litteratur

Herzfeld Olsson, P., Ahlberg, K., Cejje, K. och Erhag, T.,

Likabehandlingsprincipens olika ansikten, Upplaga 1:1, Iustus, Uppsala 2019.

Månsson, Sven-Axel, *Prostitution: Aktörerna, relationerna och omvärlden*, Upplaga 1:1, Studentlitteratur, Lund, 2018.

Elektroniska källor

Amnesty International, ”Mänskliga rättigheter för de som säljer sex”,
<https://www.amnesty.se/om-amnesty/amnesty-international-sverige/uttalanden-och-remissvar/uttalande-om-amnesty-international-policy-om-staters-ansvar-att-respektera-skydda-och-uppfylla-manskliga-rattigheter-dem-som-saljer-sex/>, besökt 2020-12-07.

Centerpartiet, ”Rättssäkerhet”, <https://www.centerpartiet.se/var-politik/politik-a-o/lag-och-ratt/rattssakerhet>, besökt 2020-12-10.

Expressen, ”Prostituerad ville betala skatt – gick i konkurs” (2004-01-17),
<https://www.expressen.se/nyheter/prostituerad-ville-betala-skatt---gick-i-konkurs/#:~:text=Skattemyndigheten%20f%C3%B6ll%20f%C3%B6r%20hennes%20argument,avgifter%20p%C3%A5%20700%20000%20kronor,>
besökt 2020-11-30.

Hallands nyheter, ”Prostituerad godkänd som egenföretagare” (2003-03-03),
<https://www.hn.se/nyheter/prostituerad-godk%C3%A4nd-som-egenf%C3%B6retagare-1.3564948>, besökt 2020-12-15.

Regeringskansliet, ”Den svenska sexköpslagen har varit framgångsrik” (11 oktober 2016), <<https://www.regeringen.se/artiklar/2016/10/den-svenska-sexkopslagen-har-varit-framgangsrik/>>, besökt 2020-11-25.

RFSL, ”Frågor och svar om sex mot ersättning” (2019),
https://www.rfsl.se/wp-content/uploads/2019/09/Fra%CC%8Agor-och-svar-om-sex-mot-ersa%CC%88ttning_2019.pdf, besökt 2020-11-27.

SVT, ”Sjukpenning för sexarbetare otydlig” (2012-07-05),
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/prostitution-inte-skal-for-f-skattsedel>,
besökt 2020-12-05.

Rättsfallsförteckning

RÅ 82 1:20 Förutsättningar för skönstaxering i förvärvskällan rörelse av inkomst genom prostitution. Eftertaxering för 1974 och 1975.

NJA 1982 s. 198.

Södertörns tingsrätt dom i mål nr 2020-10-06 B 7869-20.